תולדות

א. אין פסוק[1] „ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה גו׳", שטעלט זיך רש״י אויף די וועדטער „יודע ציד״ און איז מפרש: „לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן[2] כסבור אביו שהוא מדקדק במצות״[3].

לערנען מפרשים[•], אז דאס וואס עשו האָט געפרעגט וועגן מלח און תבן דוקא — איז ווייל זיי זיינען אינגאנצן פטור פון מעשר, אויך מדרבנן (און דערמיט האָט עשו געוואלט ווייזן אז ער איז אזויפיל מדקדק במצות ביז אז ער גיט מעשר אויך פון זאכן וועלכע זיינען פטור ממעשר).

עפ״ז איז אבער תמוה: וועז עשו וואלט בפועל מפריש געווען מעשר פון מלח און תבן וואלט דאס געקענט ווייזן אויף דקדוק במצות: אבער באם פרעגן ווי אזוי מ׳שיידט פון זיי אפ מעשר, איז ניט בלויז אז דערמיט האָט ער ניט גע־קאנט אויסנעמען ביי יצחק'ן, נאר אדרבה, וואָרום די שאלה ווייזט גאר אויף זיין עם־הארצות[5] — אז ער ווייס ניט הלכות מעשר!

נאך מער: עשו האָט זיך דאך גע־האדעווען ביי יצחק'ן אין שטוב א סך יארן פון זיין קינדהייט און יוגנט; אוז אויב ער איז טאקע אזא וואס זוכט צו זיין א מדקדק במצות — ווי ער האָט זיך געוואלט ארויסווייזן — האָט ער געווים נאכגעקוקט ווי יצחק איז מקיים מצות און האָט זיכער געדארפט באמערקן אז יצחק גיט ניט קיין מעשר פון מלח ותבן — היינט ווי אזוי האָט ער געמיינט אויסנעמען ביי יצחק'ן מיט דער שאלה „היאך מעשרין כו״!

די תמי׳ איז נאך גרעסער:

דער תוכן פון פרש״י זה (ווי עשו האָט געוואלט באוויזן יצחק'ן אז ער איז א מדקדק במצות) שטייט סיי אין תנחו־מא[6] און סיי אין בראשית רבה[7]. אין תנחומא שטייט עס מיט א שינוי לשון[8], אז עשו האָט געפרעגט יצחק'ן „מהו

1) פרשתנו כה, כז.

2) בריב״א עה״ת כאן: את הדמאי ואת המלח ואת התבן. וצ״ע.

3) ראה רע״ב, רא״ם (ועוד) כאן ההכרח ע״ד הפשט שלא לפרש „יודע ציד״ כפשוטו.

[אף שרש״י עצמו: (א) מפרש „איש שדה״ — „וצודה בקשתו חיות ועופות״ (והרי זהו ענין נוסף על „(איש) שדה״ — „אדם בטל״ (וראה רא״ם וגו״א שם) — ודלא כתי׳ האי בראי״ם). (ב) עה״פ (שם, כח) „ציד בפיו״ מפרש בפי׳ הראשון „כתרגומו״ (ענין הצידה כפשוטו), ורק בפי׳ הב׳ (ומדגיש שזהו „מדרשו״) מפרש „שהי׳ צד אותו ומרמהו בדבריו״ (וראה נחלת יעקב על פרש״י שם)•].

ויש להוסיף עוד: אם נפרש „יודע ציד״ כפשוטו, הו״ל להקדים „איש שדה״ ל„יודע ציד״ (שהרי צידה כפשוטה הוא רק לאחרי היותו בשדה). ומזה מוכרח שהענין ד„יודע ציד״ הי׳ עוד בהיותו בבית טרם יציאתו לשדה.

ועפ״ז יומתק ג״כ הכרחו של רש״י לפרש שהמרמה היא בזה ש„שואלו . . היאך מעשרין כו״", ולא פי׳ כהראב״ע שהענין ד„מלא מרמות״ שייך לצידה כפשוטה.

4) רע״ב, רא״ם גו״א ועוד. וראה פסיקתא דר״כ פ׳ וזאת הברכה.

•) ושאני פרש״י לעיל (נח י, ט) — ששם מפורש „לפני ה״.

5) כן הקשה גם במשכיל לדוד כאן. וראה גם דברי דוד (להט״ז) כאן. וראה לקמן הערה 10.

6) פרשתנו ח.

7) פס״ג, י.

8) ועד״ז הוא בפסיקתא דר״כ שם.

שתהא חייבת במעשר", אבער אין בראשית רבה שטייט בדומה[9] צום לשון וואס רש"י זאגט בפירושו: „היך מתקנין מילחא . . היך מתקנין תבנא" — וואס פון דעם לשון איז משמע (ווי מפרשים זאגן[10]), אז דאס וואס מלח ותבן זיינען מחוייב אין מעשר איז ביי עשו"ן קיין ספק ניט געווען; זיין שאלה איז נאר גע־ווען — „היאך מעשרין את המלח ואת התבן".

קומט אויס, אז רש"י קלייבט אויס דוקא דעם נוסח וואס איז נאך מגדיל: א) די עם־הארצות פון עשו"ן (אז ביי אים איז ברור אז מלח ותבן זיינען חייב אין מעשר), ב) דעם ניט באמערקן אז יצחק אינו מעשר מלח און תבן.

ב. אויך איז ניט פארשטאנדיק[11]: ווי פאסט בכלל צו פרעגן „היאך מעשרין"? יעדער ווייס דעם (פשוט'ן) טייטש פון מעשר — א צענטל; איז אין וואס באַ־שטייט די שאלה „היאך מעשרין", ווי אזוי נעמט מען מעשר (א צענטל) פון מלח ותבן?!

אין מדרש קען מען נאך ענטפערן, אז די שאלה (און די שאלה הנ"ל ס"א) ווערט באוואַרנט בדיוק לשון המדרש „היך מתקנין מילחא . . תבנא" (און ניט — „היך מעשרין"):

אוודאי האט עשו געוואוסט אז מלח ותבן זיינען פטור פון מעשר; זיין שאלה איז אבער „היך מתקנין": וויבאלד מען געפינט אז מען דארף נעמען מעשר פון תבואת זרעך (ועד"ז מעשר בהמה כו') כדי צו באווייזן אז „לה' הארץ ומלואה"[12] — דארף דאך זיין עפעס אן ענלעכע פעולה ו„תיקון" אויך ביי די זאכן וועלכע זיינען פטור פון מעשר, אז אויך ביי זיי זאל מען באווייזן אז זיי קומען פון דעם אויבערשטן[13].

און דאס איז געווען שאלת עשו — „היך מתקנין מילחא . . תבנא" — ווי אזוי איז מען זיי מתקן (וויבאלד ס'איז ביי זיי ניטאך קיין מצות מעשר).

ממילא פאלט אויך אפ די שאלה — ווי פאסט גאר צו פרעגן „היאך מעשרין": ער האט טאקע ניט געפרעגט „היאך מעשרין", נאר „היך מתקנין".

ולפ"ז וועדט די תמי' נאך גרעסער — פארוואס איז רש"י משנה פון לשון המדרש, און אנשטאט „(היאך) מתקנין" זאגט ער „(היאך) מעשרין"?!

ג. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

מ'האט שוין געדעדט כמה פעמים, אז

---

9) וכבר הקשה בצידה לדרך על הרא"ם שכתב שמקורו של פרש"י הוא מתנחומא.
[בדפוס שני דפרש"י הגירסא „אם מעשרין". אבל בכת"י רש"י, דפוסי רש"י ומפרשי רש"י (כולל הרא"ם) שתח"י הוא כבפנים].

10) גו"א וצידה לדרך כאן.
בדברי דוד כאן „דלא מספקא לי' אם חייב במעשר . . אלא דהראה לפני אביו שהוא מחמיר על עצמו לחייבו במעשר אלא דמספקא לי' . . בהך מעשר שאינו אלא חומרא מהו שיתן המעשר ע"פ האומד". ובמשכיל לדוד כאן: שהי' שואל ידענא דהתבן פטור מדינא, מיהו הרוצה להחמיר ולעשרו היאך יעשה דמסתברא דיש לו לעשות איזה חילוק ושינוי . . ולא ליתי מינה חורבה לעשר מן הפטור על החיוב.
אבל פשטות הלשון „היאך מעשרין" משמעו שפשיטא לי' שהם חייבים במעשר (כבמפרשים הנ"ל בתחילת ההערה). ועוד ועיקר: הבן חמש למקרא עדיין לא למד דאין מעשרין באומד או דאין מעשרין מן הפטור על החיוב, ואם זוהי כוונת רש"י הו"ל לפרש.

11) כמו שהקשה ברע"ב על פרש"י כאן. — ופירושו „שהי' שואל מה טעם מעשרין כו'" (ע"ש) [וכן מ"ש במהרי"ק על פרש"י (ירושלים תשל"א) „כלומר מאימתי מעשרין ואיזהו גמר מלאכתו"] — אינו לפי פשטות הלשון „היאך מעשרין". וראה פי' הדברי דוד שבהערה הקודמת.

12) ל' הכתוב — תהלים כד, א.

13) ע"ד מ"ש בגו"א כאן.

רש"י איז מפרש פשוטו של מקרא — „לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"[14] — אפילו ווען דאָס איז ניט בהתאם מיטן חלק ההלכה שבתורה.

ועד"ז בנדו"ד: די שאלה „היאך מעשרין את המלח ואת התבן" איז פירש"י, איז ניט פאַרבונדן מיט דער מצוה פון מעשר זרעים (שלאחרי מ"ת), נאָר מיט מצות מעשר וואָס האָט דעמאָלט נוהג געווען (לויט פשוטו של מקרא):

פריער אין פ' לך[15] ווערט דערציילט, נאָך דעם ווי אברהם האָט מנצח געווען די ד' מלכים — „ומלכי צדק מלך שלם גו' והוא כהן גו' ויתן לו מעשר מכל". איז רש"י מפרש: „ויתן לו — אברם מעשר מכל אשר לו לפי שהי' כהן" — אַז:

(א) אברהם האָט געגעבן מעשר צו מלכי צדק[16] („שהי' כהן").

(ב) ער האָט געגעבן „מכל אשר לו", און ווי מפרשים[17] זאָגן, אַז דערמיט מיינט רש"י שולל זיין דעם פירוש אַז דער מעשר וואָס אברהם האָט געגעבן איז (בלויז) געווען פון שלל מלחמה — וואָס דאָס איז מפורש במקרא באַזונדער, ווי דער פסוק איז דאָרט גלייך ממשיך אַז אברהם האָט געזאָגט „אם מחוט וגו' ואם אקח מכל אשר לך"[18] (אַז ער האָט גאָרניט געגנומען פון דעם שלל סדום)[19] — נאָר דער מעשר איז געווען „מכל אשר לו".

זעט מען, אַז אברהם האָט זיך נוהג געווען צו געבן מעשר „מכל אשר לו (לאברם)", פון אַלע זיינע נכסים (כמפורש פריער — צאן גו' ועבדים גו' כסף וזהב[20]). און וויבאַלד אַז „יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"[21] — איז מובן אַז אויך יצחק האָט זיך אַזוי נוהג געווען און האָט געגעבן מעשר ניט נאָר פון זיינע תבואה (ווי רש"י ברענגט ווייטער אויפן פסוק[22] „וימצא גו' מאה שערים"), נאָר „מעשר מכל אשר לו"[23].

וי"ל יתרה מזה, אַז אַזוי איז לכל אופני פירוש התורה: אברהם האָט מקיים געווען כל התורה כולה[24] — כולל אויך מצות צדקה (עכ"פ) מעשר מהקרן[25] און יצווה את בניו גו' לעשות צדקה גו'.

ועפ"ז ווען זיין פאַרשטאַנדיק בפשטות וואָס עשו האָט געמיינט (ווען לנדיק אויסנעמען ביי זיין טאַטן) מיט זיין שאלה „היאך מעשרין את המלח ואת התבן" — ווייל יצחק האָט מפריש

---

14) פרש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ.

15) יד, יח-כ.

16) ושולל בזה הפירוש (חזקוני, ריב"א וטור הארוך לך שם. וראה גם רד"ק שם בשם אביו (הובא גם בטור הארוך שם)) שמלכי צדק נתן מעשר לאברהם.

17) ריב"א וגור"א שם.

18) יד, כג.

19) וראה גם מפרשים שבהערה 16. מגדל עוז הל' מלכים רפ"ט. — ומ"ש הרמב"ן שם (וראה הנסמן בלקו"ש ח"ה ע' 68 הערה 7 בסופה) ד(רק) „חלק הגבוה הפריש לתתו לכהן" — אינו כפשטות משמעות הכתוב שמלך סדום קיבל בחזרה מאברהם את הכל — לשלול האמירה ד„אני העשרתי את אברם" (שהרי קודם נתינת המעשר לכהן ה"ז רכושו דהנותן ונעשה (בתוספת) עשיר ע"ז).

20) לך יב, טז; שם יג, ב.

21) וירא יח, יט.

22) פרשתנו כו, יב (מב"ר פס"ד, ו). וראה לקמן סעיף ה.

23) וכן ביעקב נאמר (ויצא כח, כב) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. ולהעיר מפרש"י וישלח לב, יד (בפי' הג').

24) פרשתנו כו, ה (ובפרש"י שם). יומא כח, ב. קדושין פב, א (במשנה).

25) טושו"ע יו"ד ר"ס רמט (ובש"ך שם).

געווען מעשר פון מלח ותבן[26] (וויבאלד אויך ער האט מפריש געווען „מעשר מכל אשר לו") — די שאלה פון עשו"ן איז בלויז געווען „היאך מעשרין כו'", וכדלקמן.

ד. דער צד השווה פון מלח און תבן (אין זייער אנדערשקייט לגבי אנדערע זאכן) איז[27], וואס פאר זיך אליין האבן זיי ניט קיין (גרויסע) חשיבות, אבער בשעת מען מישט זיי צוזאמען מיט אנדערע זאכן, האט מען פון זיי א תועלת וואס איז שלא בערך מער ווי זייער תועלת בפני עצמם.

ווי מען זעט במוחש, אז א קליין ביסל מלח[28] — וואס זיין כמות פאר זיך האט זייער וויניק שווה כסף וחשיבות — גיט אריין טעם אין א תבשיל ומאכל ומשבחם א שבח וועלכער איז א סך מער און גרעסער פונעם קורטוב מלח: און ניט נאר א הוספת טעם, נאר באופן אז אן דעם מלח פעלט בכללות אכילת המאכל, ובלשון הכתוב[29]: היאכל תפל מבלי מלח.

ועד"ז תבן: מצד עצמו (אלס מאכל בהמה אדער להסקה בתנור[30] וכיו"ב) האט תבן גאר וויניק שוה כסף וחשיבות, בשעת אבער מען נוצט עס לעשיית לבנים[31] לבנין וכו' איז זיין שוויות א סך מער.

און דאס איז געווען די שאלה פון עשו: ביי דעם מעשר בנדו"ד — „ויתן לו מעשר מכל (אשר לו)", וואס איז (— לחומרא) פון אלץ וואס מען פאר-

26) להעיר מצפע"נ עה"ת כאן (ע"ד ההלכה) „דיש גדר מעשר בתבן". ע"ש.
27) להעיר גם מגו"א ועוד כאן.
28) להעיר מפרש"י לעיל (וירא יט, כו).
29) איוב ו, ו. וראה לקו"ת ויקרא ג, סע"ד. וש"נ.
30) שבת רפ"ג. שם לח, ב.
31) שמות ה, ז ואילך (ובפרש"י שם).

מאגט — איז לכאורה מקום לומר, אז מען רעכנט דעם מעשר התבן והמלח ניט לפי המדה משקל או מנין[32] בפ"ע ובהווה — ווי מעשר בהמה, נאר לויט דער שוויות פון די זאכן•[32] וועז ער וועט זיי נוצן בפועל.

און וויבאלד אזוי, וועדט די שאלה ביי מלח ותבן[33] — ווי רעכנט מען זייער שוויות[34]: צי לויט זייער וועדט פאר זיך יעצט, אדער לויט זייער שוויות בעת מ'נוצט זיי אלס תערובת ונותן טעם כו'?

ועפ"ז יומתק דיוק לשון רש"י „כסבור אביו שהוא מדקדק במצות", אז ער איז מקיים די מצות כתיקונן מיטן גרעסטן דקדוק בחשבון וכיו"ב[35].

[משא"כ לויט פירוש המפרשים, אז עשו האט געווואלט אויסנעמען ביי יצחק'ן דורך ווייזן אז ער גיט מעשר אויך פון זאכן וועלכע זיינען ניט מחוייב אין מעשר, וואלט מער מתאים געווען דער לשון „מחמיר במצות", „מהדר במצות", וכיו"ב].

32) ראה רמב"ם הל' מעשר פ"א הי"ד (בנוגע למעשר זרעים). הל' תרומות פ"ג הי"א (בתרומת מעשר).
•32) והיינו, שה„מעשר מכל אשר לו" אינו ע"י הפרשת מעשר מכל מין ומין בפ"ע, אלא מפריש מעשר משוויות כל נכסיו.
33) עפ"ז יומתק הטעם שלא נקט רש"י כגירסת הפסיקתא דר"כ (הנ"ל הערה 4) „מים (ומלח)".
34) בנוגע לדברים אחרים, גם אותם שכשמערבים אותם בדברים אחרים נתוסף בחשיבותם — לכאורה אין שאלה, ודנים לפי חשיבותם בהווה בפועל. אבל בנוגע למלח ותבן, שכל (עיקר) חשיבותם הוא רק כשמערבים אותם בדברים אחרים, מקום לומר שאצלם מחשבים ע"פ העתיד כו'.
35) ובזה אין להקשות (כנ"ל סעיף א) אשר שאלה זו מורה שאינו מדקדק במצות כי הי' לו לידע מהנהגת יצחק — כי מובן שחשבון המעשר אינו דבר גלוי כו'.

ה. פון די ענינים מופלאים ע"ד ההלכה אין דעם פירוש רש"י:

ווי דערמאנט פריער (סעיף ב) אז אין מדרש איז דער לשון „היך מתקנין" און רש"י זאגט „היאך מעשרין". וי"ל אז דער שינוי הלשונות איז תלוי אין דער פלוגתא צווישן רמב"ם און ראב"ד:

אין הלכות מלכים[36] רעדט דער רמב"ם וועגן די מצות וואס זיינען געווען קודם מ"ת, וז"ל: על ששה דברים נצטווה אדם הראשון כו' בא אברהם ונצטוה כו' והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר. זאגט דערויף דער ראב"ד[37]: הי' ראוי לומר והוא (אברהם) . . הפריש מעשר.

לערנען מפרשים[38], אז דער רמב"ם און ראב"ד זיינען מחולק אין דעם פירוש פון „ויתן לו מעשר מכל" (וואס שטייט ביי אברהם):

לויטן רמב"ם איז דער „ויתן לו מעשר" ניט געווען אין גדר פון הפרשת מעשר ווי מצות מעשר לאחרי מ"ת, וואָרום „אין המעשרות נוהגות אלא בגדולי קרקע שלו"[39]

— נאָר דאס איז געווען בלויז מעשר פון דעם שלל שבא לידו[40], און ווי דער ראָגאַטשאָווער[41] איז מבאר, אז לשיטת הרמב"ם איז דער מעשר געווען בדוגמת מצות תרומת המכס פון דעם שבי ומלקוח וואס מען האָט געגומען במלחמת מדין[42] (וואס די מצוה איז ניט נוהגת לדורות[43]) —

משא"כ לויטן ראב"ד, איז דאס געווען אין גדר פון מצות מעשר.

[און אע"פ אז מעשר איז דוקא פון גדולי קרקע — איז יש לומר: (א) דער תנאי איז א חידוש וואס האָט זיך אויפגעטאָן ערשט נאָך מ"ת, משא"כ דער מעשר פון פאָר מ"ת איז געווען ביי אלע זאָכן, אן א יוצא מן הכלל — כמפורש „מכל" (וע"ד ווי מען געפינט ביי אַנדערע מצות וואס די אבות האָבן מקיים געווען, אז זיי זיינען ניט געטאָן געווארן מיט אלע תנאים ווי נאָך מ"ת[44]) — וע"ד יבום לפני מתן תורה, וואס איז דאָמאָלס געווען „ע"י האח או האב או הקרוב מן המשפחה"[45].

(ב) מעשר דאברהם איז געווען ע"ד מעשר כספים, וואס אפילו את"ל אז דער חיוב פון מעשר כספים איז נאָר מדרבנן[46], איז (נוסף אז, כנ"ל, וישמור תורותי — להביא תושבע"פ[47], איז) עס פאָרבונדן מיט (און א תוצאה פון) מצות מעשר (וואס דערפאָר לערנט דער

---

36) פ"ט ה"א.

37) וראה תורה שלמה לך שם אות קלב. וש"נ.

38) ראה רדב"ז, כסף משנה ומגדל עוז שם. וראה (בהבא לקמן) לקו"ש ח"ה ע' 68 ואילך ובהערות שם.

39) רדב"ז שם.

40) כס"מ שם (ואף שאמר אברהם „אם מחוט גו" — ראה לעיל הערה 19 ובהנסמן שם).

41) צפע"נ הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. וראה גם צפע"נ עה"ת פ' לך (ע' נז).

42) מטות לא, כח ואילך.

43) סהמ"צ להרמב"ם שורש ג. — ולכן לא הביא הרמב"ם מעשר זה דאברהם.

44) ע"ד מצות מילה, דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם (יבמות עא, ב), אף דלאחר מ"ת מל ולא פרע כאילו לא מל (משנה שבת — קלז, ריש ע"ב).

45) רמב"ן וישב לח, ח. וראה ג"כ חזקוני (שם, יג). רד"ק, מושב זקנים (מבעה"ת) ואוה"ח (שם, כד). דעת זקנים מבעה"ת (שם, כו).

46) ראה לקו"ש שם הערה 13.

47) שמזה מובן שיתכן לומר דמש"נ בתושב"כ „ויתן לו מעשר" הכוונה בזה גם למעשר דרבנן, ונמנה (לדעת הראב"ד) מצוה זו שקיים אברהם (ולא כל המצות שקיים עד שלא ניתנו — וכקושיית הלח"מ שם), כי נמנו רק אלו המפורשים (או עכ"פ מרומזים) בתושב"כ.

ספרי[48] אַרויס מעשר כספים פון פסוק[49] „עשר תעשר״), און דעריבער איז מצות מעשר אין אַלגעמיין מתייחס צו „ויתן לו מעשר״ דאברהם].

ועפ״ז יש לומר, אַז דער חילוק צווישן פירוש המדרש און פרש״י איז תלוי אין דער פלוגתא הנ״ל:

לדעת המדרש איז „ויתן לו מעשר מכל״ ניט געווען אַ גדר פון מצות מעשר, און וויבאַלד אַז מצות מעשר איז נאָר פון גידולי קרקע כו׳, האָט ניט קיין אָרט די שאלה „היאך מעשרין את המלח כו״ — דערפאַר זאָגט דער מדרש אַז די שאלה פון עשו״ן איז געווען „היך מתקנין מילחא . . תבנא״ (כנ״ל סעיף ב).

רש״י לערנט אָבער (כנ״ל סעיף ג) אַז „ויתן לו מעשר מכל״ איז געווען אַ גדר פון מצות מעשר, און וויבאַלד דער „מעשר״ איז „מכל״ — דעריבער איז מתאים די שאלה „היאך מעשרין את המלח ואת התבן״.

ו. פון יינה של תורה שבפירש״י זה:

לכאורה איז נאָך אַלץ ניט גלאַטיק: פאַרוואָס האָט עשו געפרעגט דוקא בנוגע[50] די צוויי זאָכן פון מלח ותבן[51]? זיכער זיינען דאָ אַנדערע זאכן מיט דער זעלבער תכונה הנ״ל[52], אַז וועלן זיי ווערן באַנוצט אין תערובת מיט אַנדערע מינים באַקומען זיי אַ חשיבות גדולה (לפי ערך זייער חשיבות בפני עצמם)?

איז דער ביאור (פנימי) אין דעם:

דער אַלטער רבי פרעגט אין תורה אור[53]: וויבאַלד אַז יצחק האָט געוואוסט אַז „אין שם שמים שגור בפיו״ של עשו[54] — ווי איז שייך צו זאָגן אַז עשו „הי׳ מרמהו בשאלות איך מעשרין את התבן״? און ער ענטפערט, אַז עשו ווי ער איז דאָ למטה („ומצד הפנימיות״) איז „אין ש״ש שגור בפיו״; אָבער עשו ווי ער איז אין זיין שורש (וועלכער איז מקיף עליו מלמעלה), איז אַ הויכע מדריגה אין קדושה — „רישא דעשו בעטפוי דיצחק״[55]: דער שורש פון עשו (גבורה דקליפה) איז פון יצחק, גבורה דקדושה — און „מצד בחינת המקיף — עשו שואל איך מעשרין את התבן״.

און דערפאַר האָט יצחק געוואָלט געבן די ברכות צו עשו״ן, ווייל דורך דעם האָט ער געוואָלט ממשיך זיין דעם שורש פון עשו״ן דאָ למטה וואָס דורך דעם וואָלט (לדעת יצחק[56]) עשו נתברר געווארן.

ועפ״ז י״ל, אַז דער טעם וואָס עשו האָט אויסגעקליבן דוקא דעם ענין פון

---

48) הובא בתוד״ה עשר — תענית ט, א (ובספרי שלפנינו ליתא).

49) ראה יד, כב.

50) הטעם שרימה ליצחק במצות מעשר דוקא — ראה צידה לדרך ושפ״ח כאן (ובענף יוסף לתנחומא שם „דלדוגמא בעלמא נקט . . אבל אה״נ שהי׳ מטעה אותו ג״כ בשאר המצות״).

51) לפי׳ המפרשים ששאלתו היתה האם חייבין במעשר, הטעם שנקט מלח ותבן הוא מפני „שהתבן מגידולי קרקע וכן המלח גידולי׳ ממקום שחופריז

---

*) להעיר דגם מלח נק׳ צומח (שער המצות וטעהמ״צ פ׳ עקב. ע״ח ש״נ פ״ב ובהגהת צמח שם. ועוד).

אותו״ (באר מים חיים (לאחי המהר״ל) על פרש״י. וכן בנחלת יעקב). אבל להביאור דלעיל (סעיף ד) קשה כבפנים.

52) כמו תבלין (אף ש״ל שנכללו ב„מלח״) ועוד.

53) פרשתנו כ, ב ואילך.

54) פרש״י פרשתנו כז, כא.

55) תיב״ע ויחי נ, יג (בשינוי ל׳ קצת). וראה לקו״ש חט״ו ע׳ 193 הערה 21.

56) ראה תו״א שם (ע״ג) שהבירור של עשו צ״ל ע״י יעקב דוקא.

„היאך מעשרין את המלח ואת התבן"[57], איז ווייל דאָס איז מרמז אויף זיין בירור:

עס שטייט אין חסידות[58] אַז „מלח" איז דער „שרש כל הגבורות" און דערפאַר איז מלח ממתיק דינים ווייל אין הגבורות נמתקין אלא בשרשן. קומט אויס, אַז אין דעם ענין פון „מעשרין את המלח" איז מרומז דער בירור פון גבורות[59] דעשו[60].

ועד"ז „מעשרין את התבן" — ווי עס שטייט אין חסידות[61], אַז „מוץ ותבן שאינם רק פסולת החטה" זיינען „מבחי' הקליפות"[62], און דערפאַר, איז עשו — וואָס „הי' מסטרא דקליפה" — „שיבח עצמו שנתן מעשר ממוץ ותבן".

און דערפאַר שטייט[63] ביים בירור פון עשו לעתיד לבא — „והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש"[64] —

כן יהי' במהרה בימינו ממש, בביאת משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תולדות תשל"ד)

---

57) ולא „מים" כבפסיקתא דר"כ. וראה לעיל הערה 33.

58) לקו"ת ויקרא ד, א. וראה גם שם ו, א ואילך. וראה הערה 60.

59) משא"כ מים — חסד.

60) להעיר מלקו"ת שה"ש (י, א) דמלח (הוא בחי' גבורה ו)שייך למצות ל"ת, ובאוה"ת ויקרא (כרך א' בהוספות ריש ע' רכו) „א"כ מלח כמו ד"ס חומרות וסייגים" (ע"ש). — ועפ"ז יומתק זה שעשו רצה לרמות אביו שיאמר שעשו מדקדק במצות ע"י שאלתו „היאך מעשרין את המלח".

61) ביאוה"ז וישלח יט, ד (וראה זח"ב קכ, ב. זח"ג קפט, א). וראה מאו"א מע' תבן (ת, ו): „תבן . . ב"ן רשע ת' מאות איש עמו ולכן רצה לעשר התבן".

62) מלשון קליפת הפרי, כמו התבן שהיא קליפת החטה.

63) עובדי' א, יח.

64) ראה שמות שם, יב (ובפרש"י): קש לתבן. וראה מאו"א שם.